

KATARZYNA SIEMIENKIEWICZ

Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego

POSTĘPOWANIE DOWODOWE W SPRAWIE O USTALENIE WYPADKU PRZY PRACY

1. WPROWADZENIE

Instytucja wypadku przy pracy jest niewątpliwie związana z problematyką bezpieczeństwa i higieny pracy, która z kolei mieści się w pojęciu ochrony pracy. Termin ten został zdefiniowany już w latach 60. ubiegłego wieku przez prof. W. Szuberta. Według oceny autora, idea ochrony pracy „sprowadza się do usuwania wszelkich niebezpieczeństw dla zdrowia i życia pracowników, zarówno tych, które mogłyby wystąpić nagle (wypadki), jak i tych, które dają o sobie znać stopniowo (choroby); zarówno tych, które mają wyłączone źródło w rodzaju czy warunkach pracy, jak i tych, do których powstawania czynniki te w znacznym stopniu się przyczyniają”¹. W wypowiedzi prof. W. Szuberta zawarta została synteza podstawowego celu działań pracodawcy w obszarze ochrony pracy. Sprowadza się ona do wykonania całokształtu zadań zmierzających do zapobiegania zdarzeniom niepożądanym związanym z pracą². Za takie zdarzenie można uznać niewątpliwie wypadek przy pracy, który

---

¹ W. SZUBERT, *Ochrona pracy. Studium społeczno-prawne*, Warszawa 1966, s. 21.

² P. PETTKE, *Wypadki przy pracy i wypadki zrównane oraz ich miejsce w systemie prawa*, «Praca i Zabezpieczenie Społeczne» 5/2014, s. 32.

w swoich skutkach narusza podstawowe dobro osobiste pracownika, jakim jest zdrowie³.

2. ZESPÓŁ POWYPADKOWY

Stosownie do treści art. 3 ust. 1 ustawy z 30 października 2002 roku o ubezpieczeniu społecznym z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych⁴, wypadkiem przy pracy jest nagłe zdarzenie wywołane przyczyną zewnętrzną powodujące uraz lub śmierć, które nastąpiło w związku z pracą. Wszystkie spośród zawartych w przytoczonej regulacji elementów składowych definicji wypadku przy pracy muszą wystąpić łącznie. Brak jakiegokolwiek z nich uniemożliwia zakwalifikowanie zdarzenia jako wypadku przy pracy w rozumieniu ww. ustawy.

Ustawodawca rozpoczął definiowanie wypadku przy pracy od pojęcia nagłości zdarzenia. Nagłości nie należy wiązać z pojęciem powolności i stopniowania, które są właściwe dla choroby zawodowej⁵. Kryterium nagłości decyduje o tym czy dane zdarzenie spełnia cechy wypadku przy pracy, czy choroby zawodowej, która zdarzeniem nagłym nie jest⁶. Cecha „nagłości” również może odnosić się do samego zdarzenia, jednak nie należy go interpretować jako chorobę, uraz lub śmierć, ale jako zjawisko techniczne, np. pożar, zawalenie się budynku, będące przyczyną urazu lub śmierci⁷. Z kolei za przyczynę zewnętrzną należy uznać każdy czynnik zewnętrzny, który jest zdolny wywołać w istniejących warunkach szkodliwe skutki, w tym także pogorszyć stan zdrowia pracownika dotkniętego już schorzeniem samoistnym⁸. Kolejnym elementem

³ Wyrok SN z 5 czerwca 2007 r., I UK 8/07, «OSNP» 15-16/2008, poz. 228.

⁴ Tekst jedn.: Dz.U. z 2017 r., poz. 1773 ze zm., dalej zwana „ustawą wypadkową”.

⁵ E. MANIEWSKA, [w:] *Kodeks pracy. Komentarz. Ustawy towarzyszące z orzecznictwem*, I: *Komentarz do art. 234*, red. K. JAŚKOWSKI., E. MANIEWSKA, Warszawa 2016, s. 961.

⁶ A. CHOBOT, *Ochrona pracy*, Poznań 1999, s. 12.

⁷ I. JĘDRASIK-JANKOWSKA, *Pojęcia i konstrukcje prawne ubezpieczenia społecznego*, Warszawa 2018, s. 410.

⁸ Uchwała SN z 11 lutego 1963 r., III PO 15/62, «OSNCP» 10/1963, poz. 215.

definiującym zdarzenie jako wypadek przy pracy jest skutek w postaci urazu lub śmierci pracownika uczestniczącego w danym zdarzeniu. Pod pojęciem śmierci należy rozumieć śmierć biologiczną, polegającą na nieodwracalnych zmianach w narządach, a zwłaszcza w tkance mózgowej (śmierć pnia mózgu). Z kolei definicja legalna urazu zawarta jest w art. 2 pkt 13 ustawy wypadkowej, gdzie stwierdzono, że urazem jest uszkodzenie tkanek ciała lub narządów człowieka wskutek działania czynnika zewnętrznego. Natomiast w przypadku związku zdarzenia z pracą, w doktrynie akcentuje się, że jest to związek normatywny, określony przez samego ustawodawcę w przepisach art. 3 ust. 1 pkt 1-3 ustawy wypadkowej⁹. W ramach związku normatywnego wystarczające jest ustalenie, że zdarzenie nastąpiło podczas lub w związku z prawidłowym wykonywaniem przez pracownika zwykłych czynności lub poleceń przełożonych bez potrzeby badania, czy wykonywanie tych czynności było zgodne z interesem pracodawcy.

Wystąpienie w zakładzie pracy zdarzenia, które może nosić znamiona wypadku przy pracy lub zgłoszenie przez pracownika faktu zaistnienia takiego wypadku, implikuje po stronie pracodawcy konieczność powołania zespołu powypadkowego, którego zadaniem jest dokonanie kwalifikacji zdarzenia. Zespół powypadkowy po zakończeniu prac (przesłuchaniu świadków, dokonania oględzin, zebraniu wyjaśnień, analizie dokumentacji) obowiązany jest sporządzić protokół dotyczący ustalenia okoliczności i przyczyn wypadku przy pracy, zwanego „protokołem powypadkowym”, zgodnie ze wzorem z rozporządzenia Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 24 maja 2019 roku w sprawie wzoru protokołu ustalenia okoliczności i przyczyn wypadku przy pracy¹⁰. Protokół powypadkowy odzwierciedla całokształt wyników dochodzenia powypadkowego i zawiera stwierdzenia o uznaniu bądź nie zdarzenia za wypadek przy pracy, jego przyczyn oraz wniosków dotyczących środków zapobiegawczych. W przypadku stwierdzenia w protokole powypadkowym, iż zdarzenie nie spełnia cech wypadku

---

⁹ Z. SALWA, *Pojęcie wypadku przy pracy*, «Praca i Zabezpieczenie Społeczne» 3/2003, s. 20.

¹⁰ Dz. U. z 2019 r., poz. 1071.

przy pracy albo że zachodzą okoliczności, które mogą mieć wpływ na prawo ubezpieczonego do świadczeń z tytułu tego wypadku, wymagane jest szczegółowe uzasadnienie oraz podanie dowodów będących podstawą takiego stwierdzenia¹¹. Prawidłowo sporządzony protokół powypadkowy stanowi dokument urzędowy (art. 244 § 2 k.p.c.), którego treść jest dowodem tego, że miały miejsce opisane w nim fakty oraz że zakwalifikowano je jako wypadek przy pracy¹².

3. PROCES ZWIĄZANY Z USTALENIEM WYPADKU PRZY PRACY

W sytuacji odmowy przez pracodawcę sporządzenia protokołu powypadkowego lub stwierdzenia w nim, że zdarzenie nie jest wypadkiem przy pracy, poszkodowany pracownik, a w przypadku śmierci pracownika uprawnieni członkowie jego rodziny, mogą wystąpić do sądu z powództwem o sprostowanie protokołu powypadkowego i ustalenie, że zdarzenie jest wypadkiem przy pracy. Wówczas dojdzie do wszczęcia sprawy z zakresu prawa pracy w rozumieniu art. 476 § 1 pkt 1 k.p.c.

Powództwo o sprostowanie protokołu powypadkowego i ustalenie wypadku przy pracy jest wytaczane przez pracownika na podstawie art. 189 k.p.c. Sądem właściwym dla rozpoznania przedmiotowego powództwa jest sąd rejonowy według właściwości ustalonej na podstawie art. 461 § 1 k.p.c. Pracownik występujący z powództwem o ustalenie wypadku przy pracy musi liczyć się z tym, że to na nim spoczywa ciężar udowodnienia, iż określone zdarzenie spełnia przesłanki uznania je za wypadek przy pracy na gruncie ustawy wypadkowej. Obowiązek przedstawienia dowodów spoczywa na stronach procesu (art. 3 k.p.c.), a ciężar udowodnienia faktów mających dla rozstrzygnięcia sprawy istotne znaczenie (art. 227 k.p.c.) spoczywa na stronie, która wywodzi z tych faktów skutki prawne (art. 6 k.c.). Powód musi więc udowodnić fakty tworzące jego prawo, a pozwany fakty, które przeszkodziły powstaniu prawa lub

---

¹¹ M. JACHIMOWICZ, *Ustalenie okoliczności i przyczyn wypadku przy pracy*, Warszawa 2016, s. 154.

¹² Wyrok SN z 25 maja 1999 r., II UKN 658/98, «OSNP» 15/2000, poz. 594.

je zniweczyły. Należy przy tym pamiętać, że w momencie wniesienia powództwa ciężar dowodu będzie spoczywał na pracowniku, co nie oznacza, że pracodawca jest zwolniony z przeprowadzania dowodów na okoliczność faktów, które podnosi w postępowaniu.

4. ŚRODKI DOWODOWE W POSTĘPOWANIU O USTALENIE WYPADKU PRZY PRACY

Pojęcie „dowodu” w postępowaniu cywilnym nie zostało przez ustawodawcę zdefiniowane. Na gruncie Kodeksu postępowania cywilnego¹³ jest ono używane wieloznacznie w postaci m. in. środka dowodowego (art. 3, 210 § 1, 236), postępowania dowodowego (art. 233 § 1) czy czynności dowodowej, czyli dowodzenia (art. 227, 228 § 1, art. 229)¹⁴. Dlatego też niemożliwe jest ustalenie zakresu pojęcia dowodu w sposób definitywny. Za dowód uznaje się to, co może posłużyć wyjaśnieniu strony faktycznej procesu cywilnego.

Ustalenie stanu faktycznego jako jednego z zasadniczych elementów merytorycznej decyzji sądu to podstawowa funkcja dowodów. Proces ten odbywa się według reguł logiki i doświadczenia życiowego. Przede wszystkim podkreślenia wymaga, że przedmiotem dowodu nie są prawa, lecz fakty, które te prawa uzasadniają¹⁵.

Strony są aktywnymi uczestnikami postępowania cywilnego i to z ich aktywnością należy utożsamiać proces dowodzenia. Strony w procesie swoim zachowaniem zmierzają do przekonania sądu o prawdziwości przedstawianych przez siebie twierdzeń. Z kolei proces dowodzenia ma za zadanie zagwarantować pełną wiarygodność przywoływanych twierdzeń, co w przypadku uprawdopodobnienia określonych faktów i okoliczności sprowadzę się wyłącznie do uzyskania pewnego stopnia prawdopodobieństwa¹⁶.

---

¹³ Tekst jedn.: Dz.U. z 2019 r., poz. 1460 ze zm.

¹⁴ W. BRONIEWICZ, *Postępowanie cywilne w zarysie*, Warszawa 1998, s. 212.

¹⁵ K. PIASECKI, *System dowodów i postępowanie dowodowe w sprawach cywilnych*, Warszawa 2012, s. 17.

¹⁶ E. WAŚKOWSKI, *Podręcznik procesu cywilnego*, Wilno 1932, s. 21.

Wspólnym, jak i dominującym elementem koncepcji terminologicznej rozumienia dowodu na gruncie postępowania cywilnego jest niewątpliwie środek dowodowy, wyraźnie wyodrębniony w świetle szeroko rozumianego dowodu i czynności związanych z jego przeprowadzaniem w toku postępowania dowodowego, często nazywanego centralnym etapem postępowania cywilnego¹⁷. Środek dowodowy jako element czy jedno ze znaczeń pojęcia „dowodu” trzeba traktować jako środek pośredniczący między faktem a osobą przeprowadzającą dowód¹⁸. M. Waligórski do środków dowodowych zalicza: dokumenty, zeznania świadków, opinie biegłych, przesłuchanie stron i oględziny¹⁹. Z kolei J. Jodłowski za środek dowodowy uważa wszystko, co umożliwi dowodzenia, tj. pozwala na przekonaniu się sądu o istnieniu bądź nieistnieniu oznaczonych faktów²⁰. Konkluzja ta wynika również z treści art. 309 k.p.c., zgodnie z którym sposób przeprowadzenia dowodu innymi środkami dowodowymi niż wymienione k.p.c. określi sąd zgodnie z ich charakterem, stosując odpowiednio przepisy o dowodach. Powyższe oznacza, iż Kodeks postępowania cywilnego umożliwia przeprowadzanie dowodów za pomocą innych środków niż wymienione w Kodeksie, o ile są one nośnikami informacji o faktach istotnych dla rozstrzygnięcia sprawy, a ich wykorzystanie nie pozostaje w sprzeczności z przepisami prawa²¹.

Na gruncie postępowania o ustalenie wypadku przy pracy koncepcja środka dowodowego wg J. Jodłowskiego pozostaje jak najbardziej aktualna. Postępowanie przed sądem pracy ma charakter odrębny i w wielu aspektach odbiega od ogólnych reguł postępowania cywilnego. Spełnienie spoczywającego na pracowniku ciężaru udowodnienia, iż doszło do wypadku przy pracy, sprowadza się do możliwości dowodzenia powoływanych przez niego faktów wszelkimi dostępnymi środkami dowodami, np. dowodem z dokumentów, zeznań świadków czy opinii

---

¹⁷ A. KLICH, *Dowód z opinii biegłego w postępowaniu cywilnym. Biegły lekarz*, Warszawa 2016, s. 7.

¹⁸ *Ibidem*, s. 9.

¹⁹ M. WALIGÓRSKI, *Proces cywilny. Funkcje i struktura*, Warszawa 1947, s. 394.

²⁰ J. JODŁOWSKI, [w:] *Postępowanie cywilne. Część ogólna*, red. J. JODŁOWSKI, W. SIEDLECKI, Warszawa 1958, s. 391.

²¹ Wyrok SN z 21 maja 2010 r., II CSK 643/09, «Lex» nr 686373.

biegłego. Dowód w postaci zeznań świadków jest często wnioskowany przez strony postępowania o ustalenie wypadku przy pracy. Strona, która wnosi o przeprowadzenie tego dowodu ma obowiązek podania danych osobowych identyfikujących świadka – imienia, nazwiska i adresu do korespondencji. Jeżeli wnioskującym jest pracownik występujący w procesie bez pełnomocnika, wniosek może zostać złożony w piśmie procesowym, jak również zgłoszony ustnie do protokołu. Drugi ze sposobów wnioskowania o przeprowadzenie dowodu z zeznań świadka świadczy o specyfice postępowania w sprawach z zakresu prawa pracy i ubezpieczeń społecznych (art. 466 k.p.c.). Zgodnie z art. 259 k.p.c., świadkami nie mogą być m.in. osoby niezdolne do spostrzegania lub komunikowania swych spostrzeżeń czy wojskowi i urzędnicy nie zwolnieni od zachowania tajemnicy służbowej, jeżeli ich zeznanie miałyby być połączone z jej naruszeniem.

Z uwagi na ustawową konstrukcję definicji wypadku przy pracy, dowód z zeznań świadka może posłużyć wykazaniu okoliczności, które podlegają ocenie sądu jako przesłanki wypadku przy pracy, w szczególności sam fakt zdarzenia, jego przebieg i skutki. Pracodawca również może wnioskować o przeprowadzenie dowodu z zeznań świadka na okoliczności wskazujące, że zdarzenie nie miało charakteru wypadku przy pracy oraz w celu zakwestionowania innych twierdzeń pracownika. Należy pamiętać, że do najważniejszych obowiązków świadka należy m.in. konieczność stawienia się w sądzie (art. 274 k.p.c.) czy składanie zeznań zgodnie z prawdą (art. 268 k.p.c.). Natomiast najważniejsze prawa świadka to prawo do odmowy zeznań (art. 261 § 1 k.p.c.) i prawo do odmowy odpowiedzi na pytanie (art. 261 § 2 k.p.c.) w kodeksowo określonych przypadkach. W tym miejscu warto zaznaczyć, że w razie niekorzystania przez spokrewnionego ze stroną świadka z ww. praw, często pada zarzut braku wiarygodności jego zeznań. Ponadto należy zauważyć, że w postępowaniu o ustalenie wypadku przy pracy na świadków zazwyczaj powołuje się pracowników pozwanego pracodawcy. Wówczas ze strony powoda często pada zarzut braku wiarygodności zeznań tych świadków z uwagi na ich powiązania zawodowe z pracodawcą. Nie ulega jednak wątpliwości, że o wiarygodności świadka przede wszystkim winny przesądzać kryteria logiczne i „życiowe”, a nie

jedynie powiązania rodzinne lub osobiste. Na powyższe zwrócił uwagę Sąd Apelacyjny w Szczecinie w wyroku z dnia 21 marca 2013 r., I ACa 4/13²², wskazując, że ocena zeznań świadków nie może ograniczać się do rodzaju stosunków łączących świadka ze stroną, ale powinna opierać się na zestawieniu treści zeznań z pozostałymi dowodami naświetlającymi okoliczności sprawy w sposób odmienny i na dokonaniu prawidłowego wyboru, po rozważeniu wynikłych sprzeczności w świetle zasad logiki i doświadczenia życiowego. Z kolei Sąd Apelacyjny w Warszawie w wyroku z dnia 14 sierpnia 2012 r., I ACa 37/12²³, dostrzegł, iż fakt, że świadek jest pracownikiem, czy też znajomym, a nawet krewnym strony nie dyskwalifikuje sam przez się jego zeznań wtedy, gdy są niekorzystne dla drugiej strony. Dlatego też dowód z zeznań świadka podlega ocenie sądu w świetle ogólnych reguł postępowania dowodowego w konfrontacji z innymi przeprowadzonymi podczas procesu dowodami.

Jak już wcześniej wspomniano, postępowanie przed sądem pracy często odbiega od ogólnych reguł postępowania cywilnego. W tym kontekście przede wszystkim należy podkreślić, że w postępowaniu w sprawach pracowniczych nie mają zastosowania przepisy ograniczające dopuszczalność dowodu ze świadków i z przesłuchania stron (art. 473 k.p.c.). Z uwagi na powyższe, strony procesu mogą wnioskować o przeprowadzenie dowodu z przesłuchania świadków i stron ponad osnowę dokumentu. Innymi słowy, pomimo, że protokół powypadkowy jest dokumentem urzędowym w rozumieniu przepisów Kodeksu postępowania cywilnego, możliwe jest zakwestionowanie przez pracownika w toku postępowania okoliczności i przyczyn wypadku w nim zawartych. Oznacza to również, że sąd pracy ani organ rentowy nie są związane treścią protokołu powypadkowego²⁴. Podkreślenia wymaga ponadto zapatrywanie Sądu Najwyższego wyrażone w wyroku z dnia 5 października 2011 r., II UK 43/11²⁵, iż „przyjęte założenie, jakoby za dopuszczalne i wiarygodne mogły być uznane tylko te dowody osobowe, które nie kłócą się z dowodami z dokumentacji, w istocie prowadzi

---

²² «Lex» nr 1344193.

²³ «Lex» nr 1238219.

²⁴ Wyrok SN z 25 maja 1999 r., II UKN 658/98, «OSNP» 3/2000, poz. 39.

²⁵ «Lex» nr 1108484.

nie tylko do zanegowania możliwości podważenia treści dokumentów prywatnych w sprawach o świadczenie z ubezpieczenia społecznego, ale także – idąc dalej – do przyjęcia niedopuszczalności prowadzenia w tych sprawach postępowania dowodowego ponad osnowę jakiegokolwiek dokumentu”.

Innym środkiem dowodowym, najbardziej istotnym dla opisywanego postępowania, jest dowód z opinii biegłego. Może on zostać przeprowadzony na wniosek stron lub z urzędu. W postanowieniu o dopuszczeniu dowodu sąd oznacza fakty potwierdzające stwierdzeniu, wyznacza osobę biegłego bądź wskazuje na jego specjalizację, określa termin na sporządzenie opinii oraz formę w jakiej ma być sporządzona. Sąd wyznacza biegłych z listy prowadzonej przez prezesa sądu okręgowego. Opinię sporządzoną na piśmie doręcza się stronom, aby mogły ustosunkować się do wniosków w niej zawartych. W razie uznania opinii za niewyczerpującą, sąd może wezwać biegłego do wyjaśnienia treści opinii. Biegły ma prawo do wynagrodzenia za sporządzenie opinii i ewentualne stawiennictwo w sądzie w celu jej wyjaśnienia.

Dowód z opinii biegłego przeprowadza się gdy rozstrzygnięcie sprawy wymaga „wiadomości specjalnych”, tj. wyrażenia specjalistycznej wiedzy w zakresie dokonywanych ustaleń faktycznych. Opinia biegłego ma zatem za zadanie uzupełnić zasób wiadomości niezbędnych w konkretnym przypadku dla rozstrzygnięcia sprawy²⁶. Innymi słowy, celem dowodu z opinii biegłego nie jest ustalenie faktów mających znaczenie w sprawie, lecz udzielenie sądowi wyjaśnień w kwestiach wymagających wiadomości specjalnych²⁷. Przedmiotem opinii biegłego nie jest więc przedstawienie faktów, lecz ich ocena na podstawie wiedzy fachowej. Nie podlega ona zatem weryfikacji jak dowód na stwierdzenie faktów, na podstawie kryterium prawdy i fałszu²⁸.

Na potrzeby niniejszego opracowania warto przytoczyć przede wszystkim stanowisko SN wyrażone w wyroku z dnia 7 listopada 2013 r., II PK 53/13²⁹, iż ustalenie, czy zdarzenie było wypadkiem przy pracy

---

²⁶ W. SIEDLECKI, *Zarys postępowania cywilnego*, Warszawa 1968, s. 272.

²⁷ Wyrok SN z 20 stycznia 2015 r., V CSK 254/14, «Lex» nr 1652706.

²⁸ Wyrok SA w Rzeszowie z 27 czerwca 2013 r., I ACa 184/13, «Lex» nr 1353932.

²⁹ «Lex» nr 1418731.

nie należy do ustaleń faktycznych. Kwalifikacja zdarzenia jako wypadku przy pracy na podstawie określonych przez ustawę wypadkową przesłanek jest oceną prawną, która należy do kompetencji sądu, a nie biegłego. Biegłych powołuje się w związku z dowodzeniem „faktów” mających istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy (art. 227 k.p.c.) i tylko w wypadkach wymagających wiadomości specjalnych (art. 278 § 1 k.p.c.). Sąd Najwyższy w uzasadnieniu przytoczonego orzeczenia podkreślił ponadto, że opinia biegłego ds. bhp nie mogła przesądzić czy powód wytworzył sytuację wypadkową i przyczynił się do zdarzenia. Rolą biegłego sądowego nie jest bowiem komunikowanie sądowi jego spostrzeżeń o okolicznościach faktycznych sprawy (tak jak czynią to świadkowie czy strony), ale wypowiedzenie się, co do tych okoliczności na podstawie swych wiadomości fachowych i doświadczenia zawodowego³⁰. Przesłanką przeprowadzenia dowodu z opinii biegłego jest konieczność dokonania oceny na podstawie wiadomości specjalnych. Wobec powyższego opinia biegłego nie może zostać zastąpiona innym środkiem dowodowym, np. przesłuchaniem świadka. Nawet w przypadku gdy skład orzekający posiada wiadomości specjalne niezbędne dla rozstrzygnięcia, niedopuszczalne jest pominięcie dowodu z opinii biegłego. Przeciwnie rozwiązanie odbierałoby stronom możliwość formułowania pytań i krytyki opinii, a nadto prowadziłoby do niedopuszczalnego połączenia funkcji sędziego i biegłego³¹.

Kwestią budzącą wątpliwości natury prawnej i faktycznej są kryteria sądowej oceny opinii biegłego. Opinia biegłego podlega ogólnym regułom oceny dowodów, czyli sąd ocenia walor dowodowy opinii na podstawie art. 233 § 1 k.p.c. – według własnego przekonania i na podstawie wszechstronnego rozważenia zebranego materiału. Dowód z opinii biegłego jest na tyle specyficzny, że jej zakres merytoryczny kontroluje sąd, który z zasady nie posiada wiadomości specjalnych, właściwie jedynie w oparciu o zasady logicznego myślenia i wiedzę powszechną. Nie istnieje uzasadnienie dla bezkrytycznego przyjęcia opinii biegłego

---

³⁰ Wyrok SN z 7 listopada 2013 r., II PK 53/13, «Lex» nr 1418731.

³¹ Por. postanowienie SN z 9 maja 2000 r., IV CKN 1209/00, «Lex» nr 52621; wyrok SN z 26 października 2006 r., I CSK 166/06, «Lex» nr 209297.

z uwagi na brak wiadomości specjalnych sądu. Takie działanie mogłoby skutkować w rzeczywistości rozstrzygnięciem sprawy przez biegłego, a nie przez niezawisły sąd³². Oparcie opinii biegłego na wiadomościach specjalnych wskazuje na szczególne kryteria jej oceny. Do najczęściej wymienianych w literaturze i orzecznictwie kryteriów oceny opinii biegłego należą: zasady logiki i poziom wiedzy biegłego – opinia powinna być logiczna i wynikać z przedstawionego wywodu myślowego; jednolitość i powszechność metody – w sposób jasny ma wskazywać na podstawie jakich kryteriów została sporządzona; pewność wyników badań naukowych – sąd dążąc do wykrycia prawdy i poczynienia właściwych ustaleń faktycznych, winien wykorzystać wyniki najnowszych badań naukowych, jeśli tylko wyniki te są dostatecznie pewne; fachowość, rzetelność, logiczność – wynikające z opinii wnioski powinny być jasne i spójne, a przede wszystkim logicznie uzasadnione; atest pracowni – atest jest formalnym potwierdzeniem kompetencji organizacji (laboratorium); zupełność opinii i kompletność – opinia podlega ocenie sądu orzekającego tak, co do jej zupełności i zgodności z wymaganiami formalnymi, jak i co do jej mocy przekonywującej; stanowczość opinii – istotne jest stanowcze przedstawienie przez biegłego wiadomości specjalnych, pozwalające sądowi ocenić w sposób stanowczy dany zakres wiedzy specjalistycznej³³.

W orzecznictwie wskazuje się, iż integralnymi elementami treści każdej prawidłowo sporządzonej opinii są: sprawozdanie z dokonanych czynności i spostrzeżeń, odpowiedzi na postawione biegłemu pytania, udzielone w sposób kategoryczny, jego wnioski oraz uzasadnienie pozwalające na sprawdzenie przez sąd logicznego toku rozumowania biegłego. Opinia zgodna z wymogami art. 285 k.p.c. powinna być wyczerpująca i zawierająca uzasadnienie³⁴. W przypadku gdy opinia nie

---

³² T. ERECIŃSKI, [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Postępowanie rozpoznawcze*, I: *Komentarz do art. 278*, red. T. ERECIŃSKI, Warszawa 2012, s. 1178.

³³ J. DZIERŻANOWSKA, J. STUDZIŃSKA, *Kryteria oceny dowodu z opinii biegłego w orzecznictwie sądów powszechnych i Sądu Najwyższego*, «Roczniki Nauk Prawnych» 25.2/2015, s. 28-35.

³⁴ Wyrok SN z 15 czerwca 1970 r., I CR 224/70, «Lex» nr 6750; wyrok SN z 7 grudnia 2011 r., II CSK 141/11, «Lex» nr 1110969.

jest kategoryczna, sąd powinien zobowiązać biegłego do przedstawienia opinii uzupełniającej co do stopnia prawdopodobieństwa związku przyczynowego³⁵. Z kolei uzasadnienie opinii powinno być sformułowane w sposób przystępny i zrozumiały, także dla osób nieposiadających wiadomości specjalnych³⁶.

W praktyce najczęściej powoływanymi biegłymi w postępowaniu o ustalenie wypadku przy pracy są biegli specjaliści ds. bhp oraz biegli lekarze sądowi. Ich opinie są szczególnie pomocne gdy konieczne jest rozróżnienie czynnika zewnętrznego jako sprawczej przyczyny wypadku. W praktyce, zachodzą bowiem nagłe zdarzenia, które są wywołane wieloma przyczynami, zarówno zewnętrznymi, jak i wewnętrznymi jednocześnie. Stąd też wymóg zewnętrzności przyczyn wypadku nie oznacza, iż ma ona być jedyną przyczyną doprowadzającą do urazu. W orzecznictwie zostało podkreślone stanowisko, iż niedopuszczalne jest przyjęcie, że gdy pracownik nie jest w stanie wykazać innej dodatkowej przyczyny zdarzenia, to wynika z tego, że przyczyną zdarzenia jest przyczyna tkwiąca w jego organizmie³⁷. Przyjmuje się, że zdarzenie ma cechy wypadku przy pracy, jeżeli nastąpiło ono wskutek przyczyny zewnętrznej, nawet gdyby współdziałały równocześnie samoistne schorzenia pochodzące z ciała pracownika³⁸. Dowód z opinii biegłego jest pomocny w sądowej ocenie czy stan zdrowia pracownika był jedyną przyczyną zdarzenia, a w konsekwencji czy zdarzenie miało znamiona wypadku przy pracy. Uznanie, że zdarzenie spowodowało stan zdrowia pracownika, bez udziału jakiejkolwiek przyczyny zewnętrznej, wyklucza uznanie zdarzenia za wypadek przy pracy.

Strony procesu o ustalenie wypadku przy pracy mogą dochodzić prawdziwości swoich twierdzeń również za pomocą innych środków dowodowych (art. 305-309 k.p.c.). Katalog środków dowodowych w kodeksie postępowania cywilnego nie jest bowiem katalogiem zamkniętym. Dowód współcześnie rozumiany jest jako ogół czynności,

---

³⁵ Orzeczenie SN z 21 kwietnia 1951 r., C 25/51, «OSN(C)» 2/1952, poz. 43.

³⁶ Wyrok SN z 29 lipca 1999 r., II UKN 60/99, «OSNAPiUS» 22/2000, poz. 831.

³⁷ Wyrok SN z 12 lipca 2007 r., I UK 20/07, «OSNP» 17-18/2008, poz. 265.

³⁸ R. SADLIK, *Zewnętrzna przyczyna wypadku przy pracy*, «Monitor Prawa Pracy» 4/2007, s. 191.

środków i nośników informacji, a także źródeł dowodowych, materiału procesowego czy wyników postępowania dowodowego. Szerzej można powiedzieć, że wszelkie czynności podejmowane w toku postępowania określane jako dowód zmierzają do wykazania zarówno prawdziwości, jak i istnienia lub nieistnienia przedstawianych dowodów³⁹. Do innych środków dowodowych wykorzystywanych w procesie o ustalenie wypadku przy pracy można zaliczyć: dowód z fotokopii, nagrań dźwięku, obrazu, rysunku itd. Dowody te mogą poświadczać fakt zaistnienia zdarzenia, jego okoliczności, np. fotografie miejsca w zakładzie pracy gdzie doszło do wypadku, samo zdarzenie czy jego skutki. Najbardziej problematyczną kwestią przy dopuszczeniu tych dowodów jest sposób ich pozyskania. Orzecznictwo i doktryna wypracowało szereg poglądów na temat dowodów pozyskanych z naruszeniem prawa lub zasad współżycia społecznego. Dowody pozyskane z naruszeniem prawa nazywane są w doktrynie, jak i w języku potocznym, „owocami zatrutego drzewa”. W szczególności duże wątpliwości budzi możliwość dopuszczenia nagrań pozyskanych bez wiedzy i zgody rozmówcy. Poglądy doktryny i orzecznictwa nie są w tej kwestii jednolite. Nagranie stanowi pełnoprawny środek dowodowy, zatem w trakcie analizy dopuszczalności przeprowadzenia dowodu powinna mieć znaczenie przede wszystkim jego przydatność dla rozstrzygnięcia danej sprawy oraz zgodność z przepisami prawa. Problem ten w pewien sposób systematyzuje Sąd Najwyższy w wyroku z 22 kwietnia 2016 r., II CSK 478/15⁴⁰. SN zaprzeczył generalnej zasadzie niedopuszczalności tego rodzaju dowodów, wskazując iż ograniczenia dopuszczalności takiego dowodu mogą występować wyjątkowo, w sytuacjach uzasadnionych poważnym naruszeniem zasad współżycia społecznego. W uzasadnieniu SN dokonał dychotomicznego podziału dowodów z nagrań pozyskanych bez wiedzy i zgody rozmówcy na: nagrania pozyskane w sposób przestępczy, tj. na podstawie art. 267 k.k. – uzyskane przez osobę, dla której nagrane informacje nie były przeznaczone oraz na niebędące wynikiem przestępstwa nagrania utrwalającego rozmowę, w której uczestniczy

---

³⁹ A. KLICH, *op. cit.*, s. 11.

⁴⁰ «Lex» nr 2075705.

nagrywający. W przypadku drugiej kategorii nagrań Sąd Najwyższy wyraźnie stwierdził, że niedopuszczalność przeprowadzenia takiego dowodu w postępowaniu cywilnym może wynikać co najwyżej z charakteru zawartych w nagraniu treści. Przypadkami uzasadniającymi pominięcie tak pozyskanego dowodu mogą być zaś wyłącznie sytuacje stanowiące poważne i jednoznaczne naruszenie zasad współżycia społecznego, takie jak naganne wykorzystanie trudnego położenia, stanu psychicznego lub psychofizycznego osoby nagrywanej⁴¹. Kodeks postępowania cywilnego nie formułuje ogólnej zasady niedopuszczalności dowodów pozyskanych niezgodnie z prawem. Dopuszczenie tych dowodów na gruncie konkretnej sprawy wymaga rzetelnej oceny sądu polegającej na dogłębnym zbadaniu i wyważeniu interesów nagrywanej osoby oraz podmiotu wnoszącego o przeprowadzenie dowodu. W każdej sytuacji sąd będzie musiał rozważyć czy przeprowadzenie dowodu nie godzi w konstytucyjną ochronę prywatności osoby nagranej. W przypadku naruszenia, rozważa wymaga również ocena czy naruszenie to jest uzasadnione prawem do sprawiedliwego procesu podmiotu zgłaszającego wniosek dowodowy i czy jego prawo zagwarantowane w art. 45 Konstytucji nie może zostać zrealizowane innymi środkami dowodowymi.

Ostatnim etapem postępowania dowodowego powinno być, w razie konieczności, przeprowadzenie dowodu z przesłuchania stron. Zgodnie bowiem z art. 299 k.p.c. jeżeli po wyczerpaniu środków dowodowych lub w ich braku pozostały niewyjaśnione fakty istotne dla rozstrzygnięcia sprawy, sąd dla wyjaśnienia tych faktów może dopuścić dowód z przesłuchania stron. Sama konstrukcja prawna tego dowodu wskazuje, że jest on dowodem posiłkowym, a jego dopuszczenie podlega ograniczeniom. Jeśli zebrany w sprawie materiał w pełni wyjaśnił stan faktyczny, to nie ma podstaw do zarządzenia dowodu z przesłuchania stron. Natomiast po przeprowadzeniu dowodu z przesłuchaniem stron, przeprowadzenie innych jeszcze dowodów jest dopuszczalne tylko w wyjątkowych przypadkach, np. gdy strona dowiedziała się o istnieniu innego dowodu dopiero po przesłuchaniu. Regułą jest przesłuchanie obu stron procesu

---

⁴¹ Wyrok SN z 22 kwietnia 2016 r., II CSK 478/15, «Lex» nr 2075705.

cywilnego. Jednak w przypadku procesu o ustalenie wypadku przy pracy przesłuchiwany jest najczęściej jedynie pracownik, bowiem pracodawca będący podmiotem o rozbudowanej strukturze organizacyjnej może nie posiadać informacji na temat przebiegu zdarzenia. W przypadku pracodawców będących osobami prawnymi sąd przesłuchuje osoby wchodzące w skład organów uprawnionych do reprezentacji, które często nie mają wiedzy o okolicznościach i skutkach wypadku przy pracy.

Wszystkie wymienione wyżej dowody podlegają legalnej i swobodnej ocenie sądu. W procesie cywilnym obowiązuje zasada swobodnej oceny dowodów (art. 233 k.p.c.). Nie istnieje określona przepisami hierarchia dowodów ani formalne kryteria, według których sąd mógłby poszczególne dowody pomijać. Jednak należy podkreślić, że brak hierarchii dowodów nie stoi w sprzeczności z przyjęciem, że pewne twierdzenia mogą być udowodnione tylko za pomocą ściśle określonych dowodów⁴². Swobodna ocena dowodów nie jest synonimem dobrowolnej oceny. W orzecznictwie formułowane są reguły ocenne, które mają wskazywać sądowi kierunek stosowania zasady z art. 233 k.p.c. Sąd Najwyższy w wyroku z 10 czerwca 1999 r., II UKN 685/98⁴³ stwierdził, że normy swobodnej oceny dowodów wyznaczone są wymaganiami prawa procesowego, doświadczenia życiowego oraz regułami logicznego myślenia, według których sąd w sposób bezstronny, racjonalny i wszechstronny rozważa materiał dowodowy jako całość, dokonuje wyboru określonych środków dowodowych i ważąc ich moc oraz wiarygodność, odnosi je do pozostałego materiału dowodowego⁴⁴. Sąd dokonując oceny materiału dowodowego zgromadzonego w sprawie o ustalenie wypadku przy pracy kieruje się zasadą ogólną swobodnej oceny dowodów, pamiętając o specyfice postępowania z zakresu prawa pracy. Ostateczna ocena sądu musi mieć charakter wszechstronny, a ocena poszczególnych dowodów powinna uwzględniać ich moc i wagę w kontekście całokształtu materiału dowodowego.

---

⁴² M. SIENKO, [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz, I: Komentarz do art. 233*, red. M. MANOWSKA, Warszawa 2015, s. 680 i n.

⁴³ «OSNAPiUS» 17/2000, poz. 655.

⁴⁴ *Ibidem*.

5. PODSUMOWANIE

Z powyższych rozważań wynika, że ustawowa definicja wypadku przy pracy nie jest definicją ścisłą, podlegającą literalnej wykładni dogmatycznej. Przeprowadzona analiza prowadzi do wniosku, że ustawodawca formułując generalne ramy wypadku przy pracy, pozostawił doktrynie i orzecznictwu miejsce na uzupełnienie ich właściwą treścią. W praktyce udowodnienie przez pracownika zaistnienia elementów stanowiących o wypadku przy pracy nastęcza wielu trudności. Wielość części składowych definicji wypadku przy pracy oraz ich nieostry charakter powoduje nieraz konieczność sięgania po różne środki dowodowe, poczynając od dowodów z dokumentów, po zeznania świadków, kończąc zazwyczaj na dowodzie z opinii biegłego. Często do najtrudniejszych etapów tych postępowań należy rozróżnienie przyczyny zewnętrznej zdarzenia, jako przyczyny sprawczej wypadku od uwarunkowań tkwiących w organizmie poszkodowanego pracownika. Przebieg procesu ustalenia okoliczności wypadku rozpoczyna się już w zakładzie pracy, a nierzadko ma swój finał na sali sądowej. Nawet precyzyjne i rzetelnie przeprowadzone przez zespół powypadkowy postępowanie ustalające okoliczności wypadku przy pracy, nie daje pracodawcy gwarancji uniknięcia wytoczenia po stronie pracownika powództwa o sprostowanie protokołu powypadkowego i ustalenie wypadku przy pracy. Z uwagi na szczególny charakter postępowania przed sądem pracy, strony mogą w toku procesu wykazywać swoje twierdzenia za pomocą różnych środków dowodowych. Należy podkreślić również, że klasyfikowanie zdarzeń nieprzewidywalnych jako wypadków przy pracy powoduje liczne komplikacje. W razie wystąpienia tego rodzaju zdarzeń, z uwagi na ich charakter, to na pracodawcy spoczywa wiele obowiązków o charakterze materialno – prawnym, a także proceduralno – materialnym.

POSTĘPOWANIE DOWODOWE W SPRAWIE
O USTALENIE WYPADKU PRZY PRACY

Streszczenie

Ugruntowana linia orzecznicza Sądu Najwyższego uznaje dopuszczalność kierowania przez pracownika powództwa o ustalenie, że określone zdarzenie miało charakter wypadku przy pracy. Celem postępowania sądowego jest potwierdzenie zaistnienia prawotwórczego faktu – wypadku przy pracy. Ciężar dowodzenia spoczywa na pracowniku, jednak pracodawca nie pozostaje bierny w toku procesu. Postępowanie przed sądem pracy ma charakter odrębny i w wielu aspektach odbiega od ogólnych reguł. W celu wykazania przesłanek wypadku przy pracy, pracownik może posługiwać się wszelkimi dostępnymi środkami dowodowymi, np. dowodem z dokumentów, zeznań świadków czy opinii biegłego.

EVIDENTIARY PROCEEDINGS TO ESTABLISH
THAT AN ACCIDENT HAS OCCURRED AT WORK

Summary

Poland's Supreme Court has repeatedly issued judgments acknowledging an employee's right to bring an action to confirm that a given incident which occurred in his workplace was an accident at work. The purpose of such evidentiary proceedings is to establish the occurrence of a legal fact, viz. an accident at work. The burden of proof rests on the employee, but the employer does not remain passive during the process. Evidentiary proceedings under Polish labour law are independent in character and in many aspects depart from the general rules. To show that the conditions for an accident at work have been met, an employee may use any available means of proof, such as documentary evidence, witnesses' statements, or expert opinions.

Słowa kluczowe: wypadek przy pracy; postępowanie dowodowe; ustalenie; postępowanie sądowe z zakresu prawa pracy.

Keywords: accident at work; evidentiary proceedings; confirmation; proceedings under Polish labour law.

Literatura

- BRONIEWICZ W., *Postępowanie cywilne w zarysie*, Warszawa 1998.
- CHOBOT A., *Ochrona pracy*, Poznań 1999.
- DZIERŻANOWSKA J, STUDZIŃSKA J., *Kryteria oceny dowodu z opinii biegłego w orzecznictwie sądów powszechnych i Sądu Najwyższego*, «Roczniki Nauk Prawnych» 25.2/2015, s. 21-47.
- ERECIŃSKI T., [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Postępowanie rozpoznawcze, I: Komentarz do art. 278*, red. T. ERECIŃSKI, Warszawa 2012.
- JACHIMOWICZ M., *Ustalanie okoliczności i przyczyn wypadku przy pracy*, Warszawa 2016.
- JĘDRASIK-JANKOWSKA I., *Pojęcia i konstrukcje prawne ubezpieczenia społecznego*, Warszawa 2018.
- J. JODŁOWSKI, [w:] *Postępowanie cywilne. Część ogólna*, red. J. JODŁOWSKI, W. SIEDLECKI, Warszawa 1958.
- KLICH A., *Dowód z opinii biegłego w postępowaniu cywilnym. Biegły lekarz*, Warszawa 2016.
- MANIEWSKA E., [w:] *Kodeks pracy. Komentarz. Ustawy towarzyszące z orzecznictwem, I: Komentarz do art. 234*, red. K. JAŚKOWSKI., E. MANIEWSKA, Warszawa 2016.
- PETTKE P., *Wypadki przy pracy i wypadki zrównane oraz ich miejsce w systemie prawa*, «Praca i Zabezpieczenie Społeczne» 5/2014, s. 31-35.
- PIASECKI K., *System dowodów i postępowanie dowodowe w sprawach cywilnych*, Warszawa 2012.
- SADLIK R., *Zewnętrzna przyczyna wypadku przy pracy*, «Monitor Prawa Pracy» 4/2007, s. 191-193.
- SALWA Z., *Pojęcie wypadku przy pracy*, «Praca i Zabezpieczenie Społeczne» 3/2003, s. 18-21.
- SIEDLECKI W., *Zarys postępowania cywilnego*, Warszawa 1968.
- SIEŃKO M., [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz, I: Komentarz do art. 233*, red. M. MANOWSKA, Warszawa 2015.
- SZUBERT W., *Ochrona pracy. Studium społeczno- prawne*, Warszawa 1966.
- WALIGÓRSKI M., *Proces cywilny. Funkcje i struktura*, Warszawa 1947.
- WAŚKOWSKI E., *Podręcznik procesu cywilnego*, Wilno 1932.